

Stále uvažujeme: ONI a MY

Na veřejný život nahlížíme normalizačníma očima. Už ale nemusíme snášet „jejich“ zvůli

Ať už různí relativisté, demagogové či nostalgici říkají cokoli, pád komunismu byla pro Československo nejvýznamnější událostí od konce druhé světové války. Česká společnost tehdy získala svobodu, poprvé od roku 1938 si svůj osud začala řídit sama, podle svých představ, vůle a schopností. V souvislosti s tímto výročím se bude konat mnoho vzpomínkových akcí. Politici, novináři, intelektuálové a pamětníci budou bilancovat. Dá se očekávat, že si mnozí postesknou: to jsme dopadli, takhle jsme si to v listopadu 1989 nepředstavovali.

Jistě, když se člověk ohlédne za děním poslední doby, je těžké nepropadnout skepsi. Znechucení z korupčních praktik, neřešených dlouhodobých problémů, z opakovaného selhávání politiků a celkového úpadku politické kultury se ale u mnoha lidí přetavilo v iracionální zlehčování předlistopadové diktatury a volání po změně systému. Populisté nabízející zdánlivě jednoduchá řešení mají žně. Přitom jako bychom zapomínali na to podstatné, co jsme před dvaceti pěti lety získali: svobodně vybíráme politickou reprezentaci, můžeme volně vyjadřovat své názory, žijeme v právním, demokratickém státě, nejsme kolonií žádné mocnosti, nikdo nás neokupuje, svobodně cestujeme. Máme tedy dost prostoru, který bychom měli využít k tomu, aby se naše společnost změnila k lepšímu. Nikdo jiný to za nás neudělá.

Kdo jsme „my“ a kdo jsou „oni“

V našem pojetí veřejného života přitom přetrvává řada rysů příznačných pro normalizační poměry. Především stále uvažujeme v kategoriích ONI a MY. S tím, že „my“ jsme nuceni snášet „jejich“ zvůli. K tomu se váže široce sdílené přesvědčení, že jednotlivec nemůže veřejný život ovlivnit. Jenomže českou společnost tvoříme my, politika je obrazem celku a odpovědnost za svůj stát má každý z nás. Dokud se lidé nezačnou ve větší míře angažovat v různých iniciativách a organizacích, v politických stranách, v místech, kde žijí, výrazná změna nepřijde. Mezi občanskou a politickou sférou se otevřela propast, a tu je třeba zacelit. Samozřejmě, ne každý se chce stát politikem. Platí však, že každý může působit na své bezprostřední okolí. Režim a politický systém, tedy rámeček, v němž se společnost pohybuje, se může změnit ze dne na den. Nikoliv ale myšlení, postoje a zvyklosti těch, kdo ji tvoří. Proměna chování je proces a bylo by naivní očekávat, že bude završen během jedné postkomunistické generace.

V letošním roce probíhá už desátý ročník vzdělávacího projektu Příběhy bezpráví. Stejně jako v předchozích letech budeme zprostředkovávat žákům základních a středních škol nedávnou minulost, dobu, kterou nezažili, ale která přesto výrazně ovlivnila a stále ovlivňuje jejich životy. Nečiníme tak kvůli nějaké antikomunistické ideologii ani kvůli politické agitaci. Snažíme se přispět k tomu, aby se mladí lidé zamýšleli nad základními hodnotami, dokázali rozeznat případné tendence k oslabování demokracie a vystupovat na její obranu. Aby si uvědomili svoji spoluzodpovědnost za stav společnosti a angažovali se ve veřejném dění.

V rámci Příběhů bezpráví budeme letos připomínat především osudy těch, kdo v nesrovnatelně horších podmínkách nerezignovali, zůstali věrni demokratickým zásadám, vzdorovali komunistickému režimu a aktivně vůči němu vystupovali. Dovedli rozlišovat dobré od špatného, pravdu od lži. Chceme jim vyjádřit úctu a poděkování a zároveň poukázat na to, že životní příběhy odpůrců totalitního systému jsou inspirativní i dnes. Že se k nim hlásíme jako ke vzorům čestného a statečného jednání. Dokazují, že se člověk skoro vždycky může rozhodnout něco smysluplného dělat.

Právě dnes si připomínáme výročí smrti studenta Jana Palacha, který v roce 1969 k radikálnímu činu přistoupil proto, aby vyburcoval společnost upadající do čím dál větší rezignace. Jeho sebeobětování stále vyvolává mnoho otázek, na které nelze dát jednoznačné odpovědi, a právě proto je třeba tyto otázky klást, diskutovat o nich, zasazovat je do širších souvislostí a dobového kontextu. Výročí Palachovy smrti představuje zároveň příležitost připomenout si nejen jeho nejvyšší oběť, ale také činy dalších odvážných lidí, kteří ideály a zájmy celku povýšili nad své vlastní. I díky nim jsme dnes svobodní. Jejich odkaz pro nás představuje také závazek. Mějme to na paměti.

Karel Strachota

ředitel projektu Příběhy bezpráví společnosti Člověk v tísni